

2. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії : монографія. Київ, 2000. 222 с.
3. Марута Н.О. Інформаційно-психологічна війна як новий виклик сучасності: стан проблеми та напрямки її подолання. Український вісник психоневрології. 2015. Т. 23. Вип. 3 (84). С: 21–28.
4. Москвич О. Д. Медіа-реальність як сучасний соціокультурний простір. Соціологічні студії. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – № 2 (5). – С. 52-56.
5. Холод О. Інмутація у мас-медіа: монографія. Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2006. 205 с.
6. Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-політичне явище: проблеми розуміння Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. Південноукраїнський правничий часопис. С. 119-122. URL : <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/31.pdf> (дата звернення: 29.04.2025)
7. Al-Saied N. Social Media as a Propaganda Tool in the Russia-Ukraine Conflict.The Cairo Review. URL: <https://www.thecaireview.com/essays/social-media-as-a-propaganda-tool-in-the-russia-ukraine-conflict/> (дата звернення: 18.04.2025)
8. Erwin W. Fellows Propaganda: History of a Word. American Speech. Vol. 34, No. 3 (Oct., 1959), pp. 182-189 . URL : <https://www.jstor.org/stable/454039> (дата звернення: 29.04.2025)
9. Swain S. Impact of Mass Media on Society URL:<https://www.linkedin.com/pulse/impact-mass-media-society-smarak-swain> (дата звернення: 18.04.2025)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-7>

РЕСТАВРАЦІЯ ЖИВОПИСУ НА ПОЛОТНІ ІКОНИ ІВЕРСЬКОЇ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

Муравець М. В.

*асистент кафедри образотворчого мистецтва
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Старовинні ікони часто зазнають руйнувань через природні процеси старіння, вплив навколишнього середовища та нераціональне зберігання. Відновлення таких артефактів дозволяє не лише повернути їм первісний вигляд, а й продовжити їх існування для майбутніх поколінь. Окрім того, процес реставрації сприяє науковому

дослідженню технологій давнього іконопису, що є важливим для збереження національної спадщини.

В наш важкий воєнний час цінність історичних мистецьких об'єктів набуває особливого значення. Збереження сакральних творів та піклування про їх відновлення турбує як науковців-дослідників, так і звичайних громадян. Так, співпереживаючи за стан збереження старовинної Іверської ікони Богородиці звернувся мешканець м. Луцька Віталій Величко. Розповів декілька слів про побутування та історію цієї ікони. В селі Бужанка відкрили Свято-Михайлівську церкву 9 листопада 1991 року. Храм був збудований на місці старого, який згорів у 1957 році в Іваничівському районі Волинської області. При пожежі люди виносили церковне майно та ховали у своїх домівках. Так сталося, що і дану ікону написану на полотні виніс дідусь Віталія Величка та надійно заховав. Минуло багато років і згаданий онук вирішив повернути святиню у храм. До того часу вона багато пережила, отримала руйнування, значні забруднення і потребувала реставраційних втручань.

Після першого візуального дослідження було виявлено, що ікона потрапила на реставрацію у дуже важкому стані (рис 1, 2).

Рис. 1, 2. Загальний вигляд ікони до реставраційних втручань

Основою ікони є лляне домоткане полотно середнього плетіння, з значними проривами та втратами. Нитка полотна сипалась від старості. Верхній край відірваний. Все полотно з лицевого та зворотного боків вкрите товстим і щільним шаром пилу та бруду. Полотно натягнуте на кілковий підрамник, поїджений жуком деревогризом, темно-коричневого кольору. Рама дерев'яна темно-коричневого кольору, значні втрати фарби, потертості та забруднення.

Фарбовий шар зазнав значних втрат, приблизно 15-25 %. Щільний олійний живопис дуже запилений. Фарба та ґрунт погано тримається основи, легко осипається та відпадає маленькими лусочками. Між підрамником та полотном знайдені сухі мухи, павуки та міль, також зустрічались сліди життєдіяльності гризунів. Лакова плівка суха, пожовкла. По всьому полотні дрібний кракелюр фарбового шару.

Після ґрунтового дослідження прийнято рішення дублювати полотно на нову основу. Ікона була знята з авторського підрамника за допомогою столярних інструментів. Цвяхи були заржавілі і дуже крихкі. Полотно розтягнуте на робочий підрамник укріплювали 5% осетровим клеєм профілактичними заклеюваннями. Забруднення з зворотного боку видалялися механічно скальпелем. Робота проводилась у три етапи. Зняття верхнього шару бруду, екскрементів, павутини виконувалось широким пензлем з жорстким ворсом. Застарілий шар бруду який в'ївся в полотно, зскрібався скальпелем. Бруд на краях розривів полотна сильно в'ївся у нитки, зволожувався ватним тампоном, а після цього знімався скальпелем. Наступним етапом було зведення проривів, виконувалось за допомогою клею ПВБ розчиненого у етанолі 96%. Вузькі прориви та втрати полотна заповнювали пухом із льняної нитки. Зверху, посередині вставка полотна у вигляді овалу (рис 5).

На попередньо підготовлене полотно для дублювання і зворотний бік полотна ікони нанесений холодний рідкий 10% осетровий клей. Підсушувалися склеєні полотна протягом 5 годин за допомогою фільтрувального паперу та реставраційної праски, з поступовим збільшенням температури, до повного висихання та склеювання основ. Покладений прес ще на 5 годин.

Склеєні полотна зрізані з робочого підрамника, зняті профілактичні заклеювання за допомогою ватних тампонів зволжених гарячою водою. Здубльоване полотно розтягнуте на новий підготовлений колковий підрамник.

Підведення ґрунту виконувалось у містах втрат авторського ґрунту. Ґрунт клейо-крейдяний 6% (рис 3). Очистка від забруднень: піна з дитячого мила наносилась на забруднену частину живопису пензлем, та через 2-3 хв. знімалась ватними тампонами та водою на сухо. Після проведення розчистки забруднень відкрилась дуже яскрава кольорова гамма (рис 4). Червоний одяг Богородиці та немовля, яскраво жовті німби. На ликові стали проглядатись намальовані краплини крові. Що допомогло у пошуках аналогів, стало зрозуміло що це ікона Іверська.

Рис. 4. Підведення ґрунту

Рис 5. Очистка від забруднень (фрагмент)

Під час пошуку аналогів для ікони була знайдена гравюра 1898р. з якої можливо і написана копія (рис 6). Ікона покрита проміжним шаром лаку. Тонування виконувалось в місцях втрат авторського живопису, олійними фарбами та розріджувачем. Після висихання тонувань ікона покрита захисним шаром лаку.

Під час реставраційних заходів ікона дубльована на нову основу, зведені розриви та втрати полотна, видалені значні застарілі забруднення. Підведений ґрунт та зроблені тонування в місцях втрат наближені до авторського живопису. При розчистці ікони відкрились надписи над святими « ОБР ПР БЦЫ ИВЕРСКІЯ ». Над німбом немовляти « ИС. ХР ». А також підпис автора який відкрився в нижньому правому кутику, завдяки якому вдалось атрибуувати ікону: «... М...zerski.. . 10/04 1923» (рис 7).

Рис. 6. Аналог ікони

Рис. 7. (Фрагмент ікони) підпис

Однак повне ім'я автора залишається частково нерозбірливим. Судячи з підпису, прізвище майстра могло бути **Мазерський**, Мезерський...

У процесі реставрації були відкриті раніше невідомі деталі ікони, зокрема авторський підпис та історичні написи, що дозволило точніше її атрибутувати. Аналіз кольорової гами після очищення також сприяв виявленню характерних рис оригінального живопису (рис 8,9). Завдяки реставраційним втручанням ікона набула експозиційного вигляду. Святина повернута у храм де і надалі перебуває.

Рис. 8. 9. Ікона після реставраційних втручань

Література:

1. Мінжуліна Т. В. Дослідження й реставрація музейного текстилю. ННДРЦУ. – К.: УАІД «Рада», 2005. – 176 с., іл.
2. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації – Київ: «Мистецтво», 2009. 304с
3. Український іконопис XII–XIX ст. з колекції НХМУ : [альбом]. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=6531> дата звернення 02.04.2025)
4. Чудотворні ікони та цілющі молитви // Церковний календар. – 2016. 26 с.
5. Іверська ікона URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Іверська_ікона (дата звернення 02.04.2025)
6. Іверська ікона Божої Матері. URL: <http://blyzhchedoboga.com.ua/iverska-ikona-bozhoyi-materi/> (дата звернення 05.04.2025)